

Trafikverket

Trafikverkets begäran om Länsstyrelsens yttrande över järnvägsplan för projektet Ostlänken delen Stavsjö-Loddbys i Norrköpings kommun

Trafikverkets ärendenummer: TRV 2014/72083

Yttrande

Länsstyrelsen tillstyrker att Trafikverket fastställer rubricerad järnvägsplan enligt 2 kap. 15 § första stycket lag (1995:1649) om byggande av järnväg (LBJ).

Beskrivning av ärendet

Trafikverket har begärt Länsstyrelsens yttrande inför fastställelse av rubricerad järnvägsplan, daterad 2024-01-18. Planen har varit utställd för granskning under perioden 2023-06-09 - 2023-07-09. Trafikverkets granskningsutlåtande har bilagts granskningshandlingarna.

Regeringen har i beslut, enligt 17 kapitlet miljöbalken, den 7 juni 2018 tillåtit byggande av Ostlänken mellan Järna och Linköping, vilket innebär att Ostlänkens lokalisering är prövad. Beslutet omfattas också av elva villkor kopplade till omgivningspåverkan i planering, genomförande och drift av järnvägen. Den aktuella järnvägsplanen berörs, enligt planbeskrivningen, av tio av dessa villkor.

Länsstyrelsen Östergötland har sedan 2016 deltagit i kontinuerliga samråd och samrådsmöten om järnvägsplanen. Länsstyrelsen har lämnat yttranden över Trafikverkets förslag till spårlinje för den berörda sträckan i yttranden 2016-09-02, dnr 5518-16 och 8964-16. Länsstyrelsen lämnade 2020-01-20 samrådsyttrande över förslag till järnvägsplan, dnr 15654-19 och senare samrådsyttranden över kompletterande förslag 2021-03-25, dnr 1665-21 och 2021-12-15, dnr 20897-21. Den 22 maj 2023, dnr 6933-22, godkände Länsstyrelsen järnvägsplanens miljökonsekvensbeskrivning (MKB).

Ostlänken är en 16 mil lång dubbelspårig järnväg mellan Järna och Linköping, som går genom tre län: Stockholm, Södermanland och Östergötland samt fem kommuner Södertälje, Trosa, Nyköping, Norrköping och Linköping. Ostlänken planeras för persontåg i hastigheter upp till 250 kilometer i timmen.

Aktuell järnvägsplan avser delsträckan mellan Stavsjö (invid länsgränsen) i Nyköpings kommun och Loddby i Norrköpings kommun. Sträckan är cirka 15 kilometer lång, varav cirka 500 meter ligger i Södermanlands län. Sträckan passerar till större delen ett kuperat landskap med höjdryggar och dalgångar men också, i den södra delen, några kilometer av flackt slättlandskap. Järnvägen placeras därmed omväxlande på bank, i skärning, på bro och, på en sträcka av cirka 8 kilometer, i tunnel.

Ostlänken har tidigare varit planerad för att ingå i ett system av nya stambanor för höghastighetståg. Av Trafikverkets kompletterande information daterad 2023-02-21 samt i planbeskrivningen framgår att ändamålen för Ostlänken numera är;

Ostlänken ska bidra till regionförstoring Östergötland – Södermanland- Mälardalen

Ostlänken ska bidra till kortare restider med tåg på sträckan Stockholm – Linköping och Stockholm – Malmö/Köpenhamn

Ostlänken ska bidra till förbättrad kapacitet i järnvägssystemet.

Ostlänken ingår i nationell plan för transportsystemet 2022 - 2026, vilken fastställdes av regeringen i juni 2022. Ostlänken beräknas vara färdig för trafikering år 2035.

Järnvägsplanen reglerar det område som Ostlänken får ta i anspråk i driftskede samt de områden som tillfälligt får användas under byggtiden. Under byggtiden kommer mer mark att behövas än den mark som den nya stambanan upptar när den är färdigbyggd. Marken som tas i anspråk tillfälligt behövs bland annat för uppställning av arbetsbodas och maskiner, materialupplag, hantering av massor, hantering av länshållningsvatten samt för att ge utrymme åt maskiner och transporter.

Miljökonsekvenser och skyddsåtgärder

Järnvägsanläggningen med tillhörande anpassningar till befintlig infrastruktur kommer att medföra betydande miljökonsekvenser genom markingrepp och störningar på växt- och djurliv, vattenmiljöer, kulturmiljöer, jord- och skogsbruksnäringen samt

boendemiljöer. Särskilt genomförandet av järnvägstunneln genom Kolmården kommer också att orsaka en betydande miljöpåverkan under byggtiden. Miljökonsekvenserna är närmare beskrivna i planens MKB och avsedda skyddsåtgärder för att motverka störningar framgår i järnvägsplanen. De tio villkor som framgår av regeringens tillåtlighetsbeslut har beaktats i järnvägsplanens linjevalsarbete och vid utformningen av järnvägsanläggningen. Av planbeskrivningen framgår att Trafikverket kommer att upprätta rutiner och åtgärdskrav för att minimera miljöpåverkan under byggskedet. Här ingår bland annat att utforma särskilda kontrollprogram för skydd av yt- och grundvattenförekomster och skydd av ekologiska funktioner vid Kolmårdens förkastningssystem samt en masshanteringsplan som visar hur god hushållning med jord- och bergmaterial ska säkerställas. Skyddsåtgärder för att begränsa påverkan på vattenmiljöer kommer vidare i väsentliga delar att hanteras i särskild ordning genom en tillståndsprövning enligt 11 kap miljöbalken. För oundvikliga intrång i miljöer som hyser fridlysta arter krävs särskild reglering genom prövning av dispens enligt artskyddsförordningen (2007:845). Trafikverket har sökt dispens enligt artskyddsförordningen rörande hasselsnok. Dispensen prövas parallellt med järnvägsplanen.

Länsstyrelsens bedömning

Länsstyrelsen bevakar de allmänna intressena och lämnar synpunkter om järnvägens lokalisering, utformning och miljöpåverkan utifrån innehållet i 2-4 kap. och 5 kap. 3-5 §§ miljöbalken (1998:808). Grund för Länsstyrelsens bedömning utgörs bland annat av de nationella miljömålen samt rådgivning kring förväntade prövningar för planens genomförande.

Länsstyrelsen har, med hänsyn även tagen till i järnvägsplanen redovisade förslag på åtgärder för kontroll, uppföljning och skyddsåtgärder samt redovisat gestaltningsprogram, i stort inget att erinra mot hur de allmänna intressena har tillgodosetts vid lokalisering och utformning av järnvägsplanen.

Sammanfattningsvis bedömer Länsstyrelsen att järnvägsplanen, inom de ramar som följer av tillåtlighetsbeslutet, uppfyller de krav som bör ställas på kunskapsinhämtning, försiktighetsmått och skyddsåtgärder, hushållning med material och energi samt lämpligt avvägd lokalisering på grund av bestämmelserna i 2 kapitlet miljöbalken. Länsstyrelsen bedömer vidare att åtgärderna är förenliga med hushållningsbestämmelserna i 3 -4 kap miljöbalken,

miljökvalitetsnormer enligt 5 kap 3 § miljöbalken samt skyddsbestämmelserna i 7 kap miljöbalken.

Nedan följer en utvecklad motivering kring det Länsstyrelsen bedömer vara viktigare påverkansaspekter för järnvägsplanen:

Jord- och skogsbruk

Järnvägsplanen påverkar såväl jordbruksmark som skogsmark samt vissa anläggningar av betydelse för jordbruksnäringen. Av planens MKB framgår att cirka 20 hektar jordbruksmark och cirka 72 hektar skogsmark kommer att beröras. Av skogsmarken utgör cirka 42 hektar mark som behövs endast under byggtiden och som därefter kommer att återbeskogas. Utöver förlust av produktiv jord- och skogsbruksmark orsakar projektet indirekta effekter för enskilda brukare i form av ändrad arrondering, barriäreffekter och påverkan på djurhållningsanläggningar i form av buller och andra störningar. Störningar och barriäreffekter begränsas genom att del av den aktuella sträckan går i lång tunnel och övriga delar är lokaliserade utmed väg E4. Under byggtiden kan störningar på vissa håll bli omfattande. Med hänsyn till projektet omfattning och betydelse samt förutsättningarna i stort bedömer dock Länsstyrelsen att Trafikverkets avvägningar gällande dessa intrång som rimliga. Möjlighet finns också att under byggtiden vidta särskilda skyddsåtgärder för att begränsa störningar på till exempelvis djurhållningsanläggningar.

Naturskydd

Järnvägsprojektet kommer att medföra ingrepp eller annan påverkan på en stor mängd skyddsvärda naturmiljöer. Järnvägsplanen är anpassad för att så långt som möjligt begränsa negativ påverkan på naturmiljön. Hänsynstagandet till de två förekommande riksintressena för naturvård – Skiren respektive Kolmårdenförkastningen – är särskilt reglerade med villkor i regeringens tillåtlighetsbeslut. Länsstyrelsen bedömer att planen så här långt efterlever dessa villkor. Det innebär att Ostlänkens tunnel ska kunna byggas utan negativ påverkan på vattenkvalitén och vattenbalansen i Skiren. I anslutning till Bråvikenförkastningen orsakar Ostlänken, enligt Länsstyrelsens bedömning, en påtaglig skada på naturvårdens riksintresse, vilken dock får bedömas tillåtlig i en riksintresseavvägning enligt 3 kap 10§ miljöbalken. För att så långt som möjligt begränsa skadorna på områdets naturvärden finns i regeringens tillåtlighetsbeslut krav på att Trafikverket inför byggskedet i samråd med Länsstyrelsen tar fram ett ekologiskt

kontrollprogram, vilket har påbörjats. Länsstyrelsen understryker vikten av att arbetet med detta kontrollprogram påskyndas så att det finns färdigt i god tid innan byggnadsarbetena ska startas.

Länsstyrelsen bedömer att planen är förenlig med miljöbalkens bestämmelser om strand- och biotopskydd. Genom att projektet har regeringens tillåtlighet gäller inte byggnadsförbudet enligt 7 kap 15§ för tillåtlighetsprövade delar av projektet. I övriga delar som omfattas av järnvägsplanen prövas strandskyddet genom planen och Länsstyrelsen bedömer här att strandskyddet har beaktats på ett tillräckligt sätt. Vissa delar, som ligger utanför järnvägsplanen kommer fortsatt att behöva prövas i samband med kommande tillståndsprövning av vattenverksamhet eller dispensansökan till kommunen.

Projektet innebär ingrepp i tio miljöer som omfattas av generellt biotopskydd enligt 7 kap 11 § miljöbalken, nio småvatten och en åkerholme. Av dessa bedöms permanent påverkan ske på åkerholmen och sju småvatten. Endast mindre delar av de biotopskyddade områdena påverkas och återställning bedöms till stor del kunna ske. Intrången kompenseras till viss del med att en sträcka av Rödmossebäcken anläggs till ett meandrande vattendrag med svämplan. Vattendrag från Strålen behöver flyttas och föreslås utformas som ett dike med slänter i två nivåer.

Projektet innebär påverkan på livsmiljöer som hyser fridlysta arter. Trafikverket har därför lämnat in en ansökan om artskyddsdispens gällande hasselsnok. Länsstyrelsen har den 5 april 2024 i ärende 14435-23 beslutat att bevilja dispens med villkor att vissa skydds-, försiktighets- och kompensationsåtgärder utförs. Länsstyrelsen bedömer sammanfattningsvis att järnvägsplanen kan tillstyrkas utifrån aspekter som rör naturmiljö.

Vattenmiljöer

Länsstyrelsen bedömer att järnvägsplanen kan tillstyrkas ur vattenförvaltningsperspektiv och med hänsyn till tillåtlighetsbeslutets särskilda villkor 5 och 6 om hänsynstagande till förekommande yt- och grundvatten samt åtgärder för att begränsa påverkan på vattenbalans och vattenkvalitet i Skiren. De större ingrepp i vattenmiljöer som kommer att ske vid bland annat genomförande av Kolmårdstunneln kommer att regleras i särskild ordning via ansökan om tillstånd för vattenverksamhet enligt 11 kap miljöbalken. Länsstyrelsen utgår i från att kommande ansökan

kommer att innehålla förslag till villkor gällande skyddsåtgärder för att begränsa verksamhetens påverkan på vattenmiljön.

I de delar som ligger utanför tillståndsprövningen ska Trafikverket, i enlighet med tillåtligheitsvillkor 5, ta fram ett kontrollprogram i samråd med Länsstyrelsen för att följa upp påverkan på berörda yt- och grundvattenförekomster före och under byggskedet samt under drift. Av granskningsutlåtandet framgår att Trafikverket i samband med att bygghandlingen tas fram kommer att göra en omfattande referensprovtagning. Denna kommer tillsammans med åtaganden från tillståndsansökningarna för vattenverksamhet att ligga till grund för vilka kontroller och försiktighetsåtgärder som ska vidtas för att vattenkvaliteten inte ska påverkas negativt under byggtiden. För produktionsytan vid Grantorp, där både allmän och enskilda vattentäkter finns i närheten, ska en fördjupad riskanalys göras som en del i miljöuppföljningen. Länsstyrelsen bedömer att den redovisade metodiken är lämplig för att efterleva villkor 5 i tillåtligheitsbeslutet, både vad avser bygg- och drifttiden.

Kulturmiljö

Länsstyrelsen tillstyrker att planen kan fastställas ur kulturmiljösynpunkt. Ett antal fornlämningar berörs av den aktuella järnvägsplanen och dessa kommer att behöva undersökas och tas bort för att möjliggöra byggandet av järnvägen. Inga riksintressen för kulturmiljövård påverkas av järnvägsplanen. Däremot påverkar projektet ett antal övriga miljöer med höga kulturmiljövärden, delvis genom direkta ingrepp och i andra fall genom visuella och audiella förändringar av skyddsvärda landskapsmiljöer. Störst påverkan ger projektet på den skyddsvärda landskaps- och bebyggelsemiljön vid Bråvikenbranten och den anknytande Kvillingeslätten. Järnvägsplanen är utformad så att direkta ingrepp kan undvikas i det byggnadsminnesförklarade området vid Villa Skoga. Däremot kommer den omgivande miljön att påverkas på ett sätt som väsentligt försämrar upplevelsen av byggnadsminnet. Sammantaget bedömer dock Länsstyrelsen, med hänsyn till förutsättningarna, att områdets kulturmiljövärden har beaktats på ett rimligt sätt vid utformningen av järnvägsplanen.

Friluftsliv

Järnvägsplanens negativa påverkan på friluftsliv begränsas genom att en stor del av järnvägssträckan går tunnel och i övrigt följer E4:an. Det förstärker i någon mån barriärverkan men skapar inte nya barriäreffekter för friluftslivet. Passager förbi Ostlänken kommer att byggas för flertalet korsande vägar som är viktiga för rekreation och

friluftsliv. Trots det kommer friluftslivet att i hög grad påverkas under Ostlänkens byggskede. Länsstyrelsen bedömer dock de avvägningar som gjorts i dessa frågor som rimliga.

Miljöskydd och risk för olyckor

Länsstyrelsen tillstyrker att planen kan fastställas vad avser miljöskyddsaspekter och med hänsyn till risken för olyckor. Skyddsåtgärder för att begränsa bullerstörningar har inarbetats i planen. På vissa håll har avvägningar behövt göras med hänsyn till att berörda boendemiljöer redan utsätts för störningar från befintlig infrastruktur, framförallt från väg E4. För att begränsa störningar och olägenheter under byggtiden avser Trafikverket att utforma särskilda miljökontrollprogram som kommuniceras med tillsynsmyndigheten (miljönämnden). Kontrollprogrammen färdigställs innan byggarbetena påbörjas.

För att säkerställa tillräcklig riskhänsyn, sett till urspårning och brand tillämpas ett skyddsavstånd på generellt 30 meter från anläggningen och bebyggelse och inom 30 meter från järnväg kan dock tillåtas verksamheter med funktioner där människor endast tillfälligtvis uppehåller sig, exempelvis parkering, garage och förråd. Vid situationer där detta inte uppfyllts har en riskbedömning genomförts för att avgöra om risknivån är acceptabel eller om fastigheter behöver lösas in. Inga oacceptabla situationer har identifierats längs sträckan. Hela anläggningen förses med fysisk barriär i form av 2.5 m stängsel. Vid passager med särskild risk för olyckor utförs skyddsåtgärder i form av förstärkta fysiska barriärer eller skyddsräler för att hindra avakning. Järnvägstunneln förses med en parallell räddnings- och servicetunnel för att möjliggöra evakuering och räddningsinsatser vid en eventuell olycka i tunneln. Sammantaget bedöms att projektets uppsatta säkerhetsmål kommer att kunna uppfyllas.

Klimat och resurshushållning

Frågor om järnvägsanläggningen klimatpåverkan, liksom behoven av att minimera risken för skador på grund av översvämningar, har utretts i särskild ordning i enlighet med tillåtlighetsvillkor 9 och 10. För att säkerställa att hanteringen av jord- och bergmassor sker så att massorna så långt möjligt kan återanvändas inom projektet har en strategisk masshanteringsplan tagits fram. Inför byggskedet ska, i enlighet med tillåtlighetsvillkor 8, en mer detaljerad masshanteringsplan redovisas. Länsstyrelsen påpekar att denna redovisning behöver göras i god tid innan aktuella bygg- och

anläggningsarbeten ska påbörjas. Sammanfattningsvis bedömer Länsstyrelsen att järnvägsplanen kan tillstyrkas vad avser klimatpåverkan, klimatanpassning och resurshushållning.

De som medverkat i yttrandet

Beslut om detta yttrande har fattats av länsråd Ann Holmlid med länsarkitekt Jan Persson som föredragande. Medverkande i yttrandet har också varit länsjurist Linnea Hjorter, lantbrukskonsulent Anders Eliasson, naturvårdshandläggarna Adam Bergner och Ulrika Larsson, vattenhandläggare Johanna Karlsson, antikvarierna Kjell Svarvar och Louise Törnvall, miljöskyddshandläggare Marie Tilja, klimatanpassningssamordnare Magnus Mateo Edström samt beredskapshandläggare Robert Wenemark.

Denna handling har signerats digitalt och saknar därför namnunderskrifter.

Kontaktuppgifter

Välkommen att kontakta Länsstyrelsen för frågor på telefon 010-223 50 00 eller via e-post ostergotland@lansstyrelsen.se. Ange ärendets diarienummer 1344-2024 i ämnesraden för e-post.

Så här hanterar Länsstyrelsen personuppgifter

Information finns på

www.lansstyrelsen.se/ostergotland/personuppgifter.

Kopia

Länsstyrelsen i Södermanlands län
Norrköpings kommun
Region Östergötland